

До спеціалізованої вченої ради К 26.504.01
у Науково-дослідному інституті
інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України
03150, м. Київ, вул. Казимира Малевича, 11

ВІДГУК

офіційного опонента –

**доктора юридичних наук, професора, професора кафедри права Закладу
вищої освіти «Університет Короля Данила» Коросда Сергія
Олександровича на дисертацію Федорової Надії Вікторівни на тему:
«Телеформат як об'єкт авторського права», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне
право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Стратегічний курс України на євроінтеграцію об'єктивно визначає необхідність модернізації та гармонізації національного законодавства відповідно до сучасних реалій розвитку світової економіки та технологічного рівня провідних країн світу. Саме таке завдання стоїть наразі перед правовою наукою України, у тому числі і наукою права інтелектуальної власності. Невід'ємною складовою цього процесу є створення цілісного механізму правової охорони телеформату як об'єкта авторського права, що забезпечить розв'язання протиріччя між наявністю об'єктивної потреби у правовій охороні та захисті прав на телеформат та неспроможністю існуючого правового механізму задовольнити її.

Проблема правової охорони та захисту телеформату набуває свого значення у зв'язку із триваючою реформою авторського права, пошуком найбільш ефективних шляхів удосконалення законодавства у сфері авторського права та суміжних прав в умовах впровадження новітніх технологій, які суттєво впливають як на сам процес отримання результатів творчої інтелектуальної діяльності, так і на їх використання. Стратегічним напрямом розвитку законодавства у зазначеній сфері сьогодні є посилення цивільно-правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Вирішення цієї проблеми безпосередньо залежить від наявності якісного ефективного законодавства, яке охоплювало б усі відносини, що потребують правового регулювання, у тому числі відносини, що виникають при створенні і використанні телеформатів.

Відсутність комплексного системного монографічного наукового дослідження, присвяченого проблемі визначення правової природи телеформату та відповідного правового механізму його охорони та захисту обумовлює наявність значної кількості малодосліджених як теоретичних, так і практичних питань в межах окресленої теми, відсутність єдиних підходів до їх вирішення, негативно впливає на формування усталеної судової практики розгляду спорів, пов'язаних з порушенням прав на телеформат, не відповідає викликам, які стоять перед наукою авторського права сьогодні та визначає актуальність обраної теми.

За предметом дослідження обрана тема повною мірою відповідає проблематиці дисертаційних досліджень зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження Федорової Н.В., вирішення визначених завдань та досягнення поставленої мети склали праці відомих українських і зарубіжних вчених-цивілістів минулого століття і сучасності, правознавців, науковців у сфері права інтелектуальної власності. Окремі питання охорони та захисту прав інтелектуальної власності на телевізійний формат були предметом наукових досліджень українських вчених та висвітлювалися у наукових працях зарубіжних авторів. Проте

розкриття в існуючих публікаціях питань охорони, захисту та самої природи телеформату носить фрагментарний характер, що не вирішує проблему в цілому.

Більшість наукових публікацій, які в тій або іншій мірі торкалися питань правової охорони телеформату, судова практика розгляду справ щодо порушення прав на телеформат, яка склалася в Україні та зарубіжних країнах достатньо повно досліджені автором на сторінках дисертації, або так чи інакше згадувалися в роботі, проаналізовані і зазначені в списку літератури. Це в цілому свідчить про наукову добросовісність дисертантки та виваженість підходів до формування теоретичної та практичної бази дослідження.

Дисертаційне дослідження відповідає профільним загальнодержавним програмам – Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженим Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, а також Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою Президії НАПрН України від 03.03.2016 р.

Дане наукове дослідження виконано в межах планів наукових досліджень НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, зокрема розробки науково-дослідних тем: «Правова охорона нетипових (некласичних) об'єктів авторського права» (0115U001912), «Юрисдикційна форма захисту авторського права і суміжних прав» (0115U001911).

Оцінка новизни результатів наукового дослідження. Оцінюючи обґрунтованість наукових положень дисертації, слід наголосити на тому, що всі висновки, положення і пропозиції автора є новими, достовірними, належно обґрунтованими і логічно сформованими. Зміст і форму, в якій подано висновки, можна, в цілому, визнати вдалими.

Наукова новизна одержаних Федоровою Н.В. результатів обумовлюється викладенням авторської концепції щодо цілісного механізму правової охорони телеформату як об'єкта авторського права, а також сформульованими на цій

основі низки теоретичних положень та висновків, практичних пропозицій, які спрямовані на подальший розвиток теорії цивільного права та авторського права, вдосконалення законодавства України та практики його реалізації у зазначеній сфері.

Наукова новизна корелюється із сучасною постановкою проблеми, поглибленим дослідженням нових ідей та пропозицій, відповідних зарубіжних тенденцій у правозастосуванні.

Одночасно, в роботі знайшли своє удосконалення та подальший розвиток наукові підходи до: розуміння імпровізації як елемента телеформату; визначення ознак, належних персонажу як елементу телеформату; співвідношення понять «персонаж» та «сценічний образ»; класифікації договорів щодо розпоряджання майновими правами на об'єкти авторського права; виявлення та розкриття правової природи внутрішніх елементів телеформату в аспекті їх авторсько-правової охорони; вирішення проблеми правової регламентації використання твору шляхом адаптації та інші, а також сформульовані нові наукові положення і висновки, які запропоновані автором особисто і винесені на захист.

Серед них найбільш вагомими варто відзначити авторське визначення телеформату як колективного аудіовізуального твору, виокремлення особливих ознак, що характеризують телеформату як вид аудіовізуального твору, до яких автор відносить такі як: а) об'єктивна форма вираження загальної ідеї, сюжету; б) наявність шаблону для відтворення, як у різних епізодах певної серії телеформату, так і в різноманітних втіленнях телеформату; в) призначення для багаторазового відтворення різноманітними способами; г) здатність бути адаптованим з урахуванням національних особливостей.

Заслужовую на підтримку і висновок автора, що внутрішні елементи телеформату пов'язані між собою і утворюють єдину цілісну структуру, яка має здатність до багаторазового використання. Автором обґрунтовано доведено, що ідентифікація телеформату лежить у площині творчого об'єднання всіх його складових, які в своїй сукупності та поєднанні породжують синергетичний

ефект – створюється об'єкт, властиві ознаки якого не дорівнюють простій сумі ознак його складових, що відрізняє його від інших схожих об'єктів правової охорони.

У науковому плані слід визнати достатньо вдалою спробу дисертантки сформулювати авторське визначення «колективного твору» як твору, створеного в результаті творчої діяльності двох або більше авторів, який структурно може включати в себе необмежену кількість елементів незалежно від форми їх вираження, що об'єднані в єдине ціле. Це дало можливість автору обґрунтувати, що телеформат як колективний твір, створений у результаті творчої діяльності колективу авторів різних галузей мистецтва, складається з окремих частин (елементів) незалежно від зовнішньої форми їх вираження, що об'єднані єдиним творчим задумом та утворюють єдине нерозривне ціле.

Достатньої уваги заслуговує сформульований у роботі висновок, що всі форми об'єктивного вираження телеформату на різних етапах його створення пов'язані з певними об'єктами права інтелектуальної власності, які набувають правової охорони та підлягають захисту відповідно до положень, визначених у законодавстві України. Це дозволяє застосовувати існуючі правові механізми захисту телеформату на різних етапах його життєвого циклу, про що свідчить судова практика як в Україні, так і в зарубіжних країнах. Водночас, наведене ніяким чином не впливає на обсяг правової охорони телеформату як цілісного об'єкта авторського права, та не знімає питання щодо законодавчого закріплення правової охорони телеформату як самостійного об'єкта авторського права та його захисту у такій якості.

Заслужують на увагу й інші запропоновані автором пропозиції теоретичного та практичного характеру, а також пропозиції, які спрямовані на подальший розвиток існуючих доктринальних підходів в межах теми дисертаційного дослідження.

В аспекті позитивної оцінки роботи варто зазначити й те, що Федоровою Н.В. також внесено ряд слушних пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства на підставі здобутих теоретичних висновків, які

стосуються не лише понятійного апарату проблеми, а спрямовані на удосконалення механізму правового регулювання відносин, що виникають у процесі створення, включаючи виробництво, та використання телеформату. До найбільш важливих з них належать пропозиції щодо розширення кваліфікуючих ознак персонажу як елементу твору та закріплення їх у законі, окремим об'єктом охорони пропонується визнати візуалізацію персонажу, пропонується запровадити відкритий перелік авторів аудіовізуального твору, доводиться необхідність розширення переліку способів використання передач (програм) організацій мовлення шляхом Інтернет-мовлення із закріпленням за ними виключного права надавати дозвіл на використання передач (програм) мовлення відповідними способами.

Дисертаційне дослідження містить також інші положення, які відповідають умовам новизни та мають важливе теоретичне й практичне значення.

І у положеннях, які виносяться на захист, і у висновках, а також на протязі усієї роботи дисертантка аргументовано, послідовно і вдало відстоює позицію, що телеформату є об'єктом авторсько-правової охорони, вміло та коректно полемізує з представниками науки цивільного права та інтелектуальної власності.. Наведені у дисертації положення, висновки і пропозиції можна визнати не лише належним чином обґрунтованими, достовірними, а й такими, що мають необхідний рівень наукової новизни.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і пропозицій дисертації та їх достовірність.

Досягнення визначеної мети та завдань дисертаційного дослідження забезпечується системою методів наукового пізнання. Основні положення та структурні елементи дисертації відповідають об'єкту й предмету дослідження. Зміст дисертації, автореферату, наукових праць, опублікованих за темою дослідження, підтверджують обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації. Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій обумовлюється вірно обраною методологією, ретельним аналізом джерельної

бази за темою дисертації. Науковий апарат використаний у дисертації та авторефераті є достатньо високим, матеріал викладений чітко, доступно, юридично грамотно і послідовно.

Системний аналіз дисертації та змісту автореферату дозволяє зробити висновки, що дисертантом здійснено об'єктивний критичний аналіз досягнень попередніх дослідників цієї та суміжних наукових проблем, належно вивчена та використана практика розгляду судових справ щодо прав на телеформат Німеччини, Данії, Бразилії, Великобританії, Японії, Франції, правові позиції Суду ЄС, а також національна практика правозастосування, що дозволило здійснити належну апробацію результатів дослідження, викласти матеріали дослідження у наукових публікаціях, підготувати пропозиції спрямовані на уточнення та удосконалення чинного законодавства України за темою дослідження.

Запропонована структура дисертації обумовлена завданнями та предметом дослідження є обґрунтованою й логічною, складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок, з них основного тексту 183 сторінки, список використаних джерел (252 найменування) на 25 сторінках і 1 додаток на 2 сторінках.

Вказане свідчить, що структура дисертаційного дослідження у повній мірі забезпечує комплексність та системність наукового дослідження, всебічне висвітлення значного кола актуальних питань, послідовність викладення матеріалу та достовірність отриманих результатів.

Таким чином, в цілому ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації є достатньо високим, пропозиції сформульовані на належному науковому рівні. Дисертаційна робота виконана згідно встановлених вимог, завершується науковими висновками, які спрямовані на подальший розвиток теорії авторського права, а практичні пропозиції, сформульовані у дисертаційній роботі – на удосконалення законодавства у сфері права інтелектуальної власності.

Практичне значення висновків та пропозицій полягає в тому, що розроблені за результатами дослідження положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших теоретичних досліджень і розробок у сфері авторського права; у законопроектній роботі – в процесі вдосконалення законодавства України в сфері авторського права і суміжних прав; у правозастосовній практиці – застосування судами норм національного законодавства, міжнародних угод, дія яких є обов'язковою для України, європейської судової практики в процесі розгляду спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності; у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Право інтелектуальної власності», «Договори у сфері інтелектуальної власності» для студентів юридичних спеціальностей, а також при підготовці відповідних науково-практичних посібників, підручників, методичних рекомендацій.

Отримані результати дисертаційного дослідження були використані при розробці науково-дослідних тем НДІ інтелектуальної власності НАПрН України: «Правова охорона нетипових (некласичних) об'єктів авторського права», «Юрисдикційна форма захисту авторського права і суміжних прав» (довідка про впровадження результатів дисертаційної роботи № 93-ДВ від 16.06.2019 р.).

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях. Кількість публікацій, їх повнота, апробація результатів дисертації відповідають встановленим нормативним вимогам. Зокрема, основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 14 наукових роботах: 7 у вітчизняних наукових фахових виданнях з юридичних наук, 1 стаття – в зарубіжному виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз, 6 - засвідчують апробацію матеріалів дисертації, у тому числі у країні ЄС, а також 2 наукові праці в інших наукових виданнях.

Дискусійні положення та основні зауваження щодо дисертаційної роботи. В цілому позитивно оцінюючи актуальність і високий науковий рівень проведеного Федоровою Н.В. дослідження, його обґрунтованість і

достовірність, наукову новизну, теоретичну та практичну цінність результатів дослідження для вирішення низки правових проблем у цивільному праві та у сфері інтелектуальної власності, разом із тим необхідно зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи носять дискусійний характер або потребують додаткової аргументації.

1) Аналізуючи процес створення телеформату та виокремлюючи стадії, з яких складається цей процес, автор цілком обґрунтовано доводить, що саме на другій стадії отримується результат творчої праці – сценарій як основа майбутнього телеформату, який на відміну від ідеї, є об'єктом правової охорони. Виходячи з переліку об'єктів, наведених у ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», сценарій може бути літературним, драматичним твором, створюватися у співавторстві відповідно до ст. 13 цього Закону. Водночас, аналізуючи особливості сценарію телеформату, авторка допускає можливість його створення як колективного твору (с. 58 дисертації, с. 6 автореферату). У зв'язку з цим виникає потреба з'ясувати чим буде відрізнятися сценарій, створений у співавторстві від сценарію, створеного як колективний твір.

2) У своїй роботі авторка ретельно аналізує склад суб'єктів авторського права на телеформату та обсяг їх повноважень щодо конкретного результату творчої інтелектуальної діяльності в залежності від стадій процесу створення телеформату (с. 76 дисертації, с. 10 автореферату). Водночас, поза увагою дисертантки залишилась така особа як консультант з тих або інших питань, який залучається у разі потреби у використанні спеціальних знань та надає відповідну інформацію, що може бути викладена у письмовій формі та використана під час створення телеформату. У зв'язку з цим виникає питання щодо можливого співавторства таких осіб у створенні сценарію телеформата або як автора у створенні колективного твору, яким є телеформату.

3) Розглядаючи процес виробництва телеформату та аналізуючи склад суб'єктів та обсяг їх майнових прав на телеформату автор наголошує на особливому статусі телевізійного продюсера як суб'єкта прав на телеформат. У

роботі доводиться відсутність у законодавстві України уніфікованого поняття даного терміну (с. 98 дисертації, с. 10 автореферату) та у зв'язку з цим запропоновано авторське визначення поняття «продюсер» (с. 101 дисертації, с. 16 автореферату). Водночас, у ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» міститься поняття продюсера аудіовізуального твору, у ст. 3 Закону України «Про кінематографію» міститься визначення поняття «продюсер» («продюсер фільму»). У ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» наводиться визначення поняття «студія-виробник (незалежний продюсер)». З наведеного слідує питання, в чому полягає особливий статус телевізійного продюсера та чи потрібно в законодавство вводити визначення загального уніфікованого терміну «продюсер».

4) Досліджуючи правову природу телеформату авторка обґрунтовує висновок, що останній є видом аудіовізуального твору на основі виокремлення ознак твору, аудіовізуального твору та особливих ознак телеформату (с. 30 дисертації, с. 4 автореферату). У роботі здійснено порівняльний аналіз телеформату та передачі організації мовлення, що дало можливість виокремити таку ознаку телеформату як здатність до адаптації з урахуванням національних та інших особливостей країни, в якій цей телеформату буде використовуватися (с. 33 дисертації, с. 8 автореферату). Водночас порівняння телеформату з іншими видами аудіовізуального твору, що в роботі відсутнє, надало б додаткових аргументів автору для обґрунтування своєї позиції.

5) У дисертації удосконалено теоретичні підходи до класифікації договорів щодо розпоряджання майновими правами на об'єкти авторського права (с. 131 дисертації, с. 5 автореферату). Зокрема, автор в основу класифікації договорів, що врегульовують відносини сторін в процесі створення та використання телеформату запропонував покласти зміст діяльності, її результати та суб'єктний склад. Відповідно до вказаних критеріїв пропонується договори класифікувати на: а) договори, що укладаються на стадії створення телеформату (договір на створення сценарію або договір про передачу прав на існуючий сценарій); б) договори, що опосередковують процес

використання телеформату (ліцензійний договір, договір про передання майнових прав); в) договори, які в однаковій мірі можуть використовуватися як на стадії створення, так і на стадії використання телеформату – універсальні договори. До універсальних договорів пропонується віднести договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Водночас, до договорів, що укладаються на стадії створення телеформату автор відносить договір на створення сценарію. Даний підхід є дещо спірним, оскільки договір на створення об'єкта інтелектуальної власності (сценарію) є підвидом договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.

6) Дисертаційна робота Федорової Н.В. носить теоретико-прикладний характер, а виходячи з того, що питання правової природи телеформату не стали об'єктом чисельних наукових досліджень цілком обґрунтованим є приділення автором значної уваги категоріальному апарату проблеми в аспекті його уточнення, а в окремих випадках і подолання існуючих прогалин у законодавстві України. Звісно, що до центральної категорії проблеми відноситься «телеформат». В цілому погоджуючись із запропонованим авторським визначенням телеформату, вбачається, що його визначення як цілісного об'єкта цивільного права (с. 41-42 дисертації, с. 4 автореферату) дещо дисонує із самою назвою роботи. Крім того наукові здобутки представників науки права інтелектуальної власності свідчать про активний розвиток права інтелектуальної власності як самостійної галузі права, до складу якої входить авторське право. Тому при подальшій практичній реалізації результатів дисертаційного дослідження та внесення змін до законодавства доцільно пов'язувати визначення телеформату саме з авторським а не в цілому з цивільним правом.

Натомість висловлені зауваження спрямовані, переважно, на уточнення пропозицій автора, у тому числі і з питань, що є дискусійними, не торкаються концептуальних положень дисертації, а тому не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Результати дисертації Федорової Н.В. мають як теоретичне, так і практичне значення, оскільки розвивають доктрину авторського права, теорію права інтелектуальної власності і можуть бути використані у подальших теоретичних дослідженнях і практиці у проаналізованій сфері.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації.

Зміст автореферату Федорової Н.В. відображає структуру, основні положення, пропозиції, висновки дисертації та відповідає вимогам встановленим Міністерством освіти і науки України. Автореферат не містить положень, що не увійшли до основного змісту дисертації.

Загальний висновок дисертаційного дослідження. Дисертація Федорової Надії Вікторівни є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому самостійні, науково обгрунтовані результати, спрямовані на вирішення конкретного наукового завдання щодо дослідження цілісного механізму правової охорони телеформату як об'єкту авторського права. Враховуючи наведене, можна стверджувати про достатній рівень науковості та обгрунтованості висловлених автором у дисертації наукових суджень, положень, висновків і рекомендацій. Основні положення дисертації, належним чином були відображені у наукових працях, їх кількість відповідає відповідним вимогам. Висновки дисертаційної роботи містять необхідні ознаки наукової новизни та є авторськими. Підготовлені дисертанткою пропозиції можуть бути використані у законотворчій та правозастосовній практиці, науково-дослідній роботі та навчальному процесі.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження Федорової Н. В. відповідає встановленим для такого виду робіт вимогам. Дисертаційне дослідження пройшло необхідну апробацію.

Дисертація оформлена відповідно до вимог, які ставляться до такого роду робіт МОН України, вирізняється грамотною юридичною мовою. Автор вміло використовує професійну лексику і термінологію, подає матеріал логічно і доступно для сприйняття.

Таким чином, дисертацію Федорової Надії Вікторівни на тему «Телеформат як об'єкт авторського права» можна охарактеризувати як самостійну завершену кваліфіковану наукову працю, яка містить результати проведених автором ґрунтовних досліджень і є важливим внеском як у науку цивільного права загалом, так і у регулювання чинним законодавством України відносин у названій сфері.

Вищезазначене дає підстави для висновку, що дисертація відповідає вимогам, які ставляться до написання кандидатських дисертаційних робіт, вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Федорова Надія Вікторівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права
Закладу вищої освіти
«Університет Короля Данила»

Короєд С.О.